

A fuchsintól a tamarindig

Borhamisítás a békeidőkben

Szűkebb értelemben borhamisítás alatt azt értjük, amikor a bort vizezik, megfestetik vagy más néven, valótlan származási hely megjelölésével árusítják.

Tágabb értelemben szintén borhamisításként kezeljük az ún. borgyártást is, mely alatt a szőlő nélkül készített és borként eladott italok tömegtermelését értjük. Magyarországon a 19. század hetvenes éveiben a borhamisítás minden formája ismert volt.

1899-ben vizsgálat indult egy pécsi bornagykereskedő ellen. Nem kis tétje volt az elmúlt századforduló legnagyobb borhamisítási perének. Több évtizedes múltra visszatekintő, a hazai borforgalmazásban meglehetősen komoly szerepet játszó, igazi nagykereskedő cégről volt ugyanis szó, mely szállított többek között a MÁV fogyasztási szövetkezetnek, de kitűnt a hadseregnek teljesített szállításokban is.

A VÉG KEZDETE

Az Engel József-cég neve már az 1878-as boszniai okkupáció idején kezdett gyanússá válni. A hadsereg-élelmezésben megrendeléshez jutott cég nem is egyszerűen rossz, hanem túlnyomórészt hamis vagy éppen műbort szállított a hadsra. A boszniai akció idején a hadsereg élelmezésének kérdése a sajtó vissza-visszatérő témáját jelentette, többek között a rossz bor számlájára írták a hasfájási eseteket. Az is előfordult, hogy a katonai élelmezési bizottság több száz akó bort öntetett a Drávába, mert amikor a pécsi cégtől vásárolt italt átvette, kiderült, hogy a katonaság a legrosszabb minőségű műbort kapta. Jóllehet az ügygel a Belügyminisztériumban és a Földművelésügyi Minisztériumban egy-egy osztálytanácsos, a rendőrségnél pedig külön az erre az esetre kijelölt kapitány foglalkozott, mivel a cég tulajdonosai jó kapcsolatokat ápoltak egyes kormányzati körökkel, bukásra senki

PÁLVÖLGYI BALÁZS

sem számított. Péccsett, a vállalat székhelyén a helyi szóbeszéd szerint a cég egyik tagja egy aktaatáskát mutogatott azzal, hogy amíg azt ő nem nyitja ki, nem történhet semmi baja, mert a táskában fontos emberek számára nagyon kellemetlen iratokat őriz. „Ha elítélnék, leálczázom őket!” – fenyegetőzött a tulajdonos.

Az eljárás során a rendőrség által mintának lefoglalt 135 palack bort teljesen szabálytalanul kiadták a gyanúsítottaknak, akik nem haboztak rögvést kiönteni az italt, remélve, hogy így nem lesz elegendő bizonyíték. A bizonyíték megsemmisítését célzó művelet nem érte el a célját: a rendőrség gondatlan eljárása miatt lehetetlenné vált vegyi vizsgálatról remélt bizonyítékokat a pénzügy-igazgatóságok kimutatásai és a vasúti statisztikák pótolták. Ezekből kiderült, hogy a cég 1897–98 között nagy mennyiségű szeszt és cukrot szállított Pécsre, ráadásul az ide érkezett bornak és mustnak csak kisebb része magyar és horvát, a túlnyomó része olasz. A pécsi Engel József-céget tehát hosszú vizsgálat után megiscsak elítélték.

Az ítélet mesterséges bor készítésében és forgalomba hozásában, törkölybor szabálytalan raktározásában, jelzésének elmulasztásában és a nem megfelelő eredetmegjelölésben marasztal-

ta el a kereskedőket: húsznapos elzárásra és a lehető legnagyobb pénzbüntetésre ítélve őket. Ez a döntés egy hosszú, minden tekintetben sikerrel űzött hamisítási gyakorlatot zárt le.

A HAZAI BORHAMISÍTÁS

A magyar bortermelés igazi fordulópontját a filoxéravész jelentette. A 19. század hetvenes éveiben elterjedt járvány átrajzolta az európai bortérképet, s Magyarországon is hatalmas pusztítást végzett. Az 1875-ben a déli területeken megjelent filoxéra megállíthatatlanul nyomult észak felé, és két évtized alatt a kötött talajú – azaz a hagyományos – borvidékek szőlőinek több mint felét kipusztította. A járvány miatt néhány év alatt a termőterület és ennek megfelelően a hazai bor mennyisége is jelentős mértékben csökkent. A hazai borvidékek közül azonban – a filoxéra sajátossága miatt – a viszonylag újnak számító homoki borvidékek nem károsodtak.

A filoxéra éveiben Magyarország társadalma átalakulóban volt. Nemcsak az igényes, minőségi bort fogyasztó közönség gyarapodott ezekben az években, hanem az urbanizáció és az addig nem tapasztalt mértékű iparosodás előrehaladtával a hamisbor-piac szempontjából fontosnak tekinthető heterogén városi népesség is megjelent. Ez a réteg már nem rendelkezett saját szőlővel, így nem tudott saját bort fogyasztani, másrészt nem is igényelte a minőségi bort. A bővülő belső piac igé-

nyeit pedig a hazai termelés a filoxéra miatt nehezen volt képes kielégíteni.

A vegyipar fejlődése a 19. század második felében az élelmiszer-tartósítási új módszereinek bevezetését és az élelmiszer-színezés soha nem látott mértékű alkalmazását tette lehetővé. A kínált megoldások azonban korántsem voltak veszélytelenek. Az újabb és újabb festékanyagok élelmiszeripari alkalmazását nem előzte meg igazán körültekintő előzetes ellenőrzés, a hatósági kontroll – tiltás formájában – általában a már megtörtént mérgezési esetek nyomán jelent meg. Ez az időszak az ólom- vagy éppen színesfém-tartalmú festékekkel élénk színűre varázsolt cukorkák és fagyaltok, krémek és sütemények korszaka. A technikai fejlődés a borászatban – borgyártásban – is jól használható megoldásokat kínált.

Az eredetileg a bor minőségének javítását célzó eljárások gyakran éppen a borgyártás újabb technikáinak megjelenését segítették elő, melyek közül kiemelkedik a hazánkban is elterjedt peptizálás, az ugyancsak a 19. században megjelent nagyipari cukortermelésre épülő eljárás, mely lényegében a törköly cukros vízzel való felöntésével teszi lehetővé a bor nagybani szaporítását.

A hazai borásztársadalom a dolgok kedvezőtlen alakulását növekvő aggodalommal és tehetetlenséggel figyelte, s a filoxéra pusztítása, a széles körben elterjedt borhamisítás és borgyártás kettős szorításában a kormányzattól várta a megoldást. Mivel azonban a hathatós megoldás késett, a várakozás és az elkeseredés nőtt. A szakemberek egyre gyakrabban panaszták a mesterséges borkészítés hatalmas fölényét és a hagyományos bortermelés visszaszorulását. A gyártott borok kérdésének megoldására a Földművelésügyi Minisztérium 1874 decemberében, tehát már a filoxéra előtt szakvéleményt kért az Országos Gazdasági Egyesülettől. A fölvetett szempontok rávilágítanak a kormányzatot igazán érdeklő kérdésekre. Ekkor az állami bevételek csökkenése és a hazai borok jó hírének csorbulása voltak a legfontosabb megoldandó problémák, melyek azonban összefüggésben álltak a borgyártás gyakorlatával is.

A gyártott bor kérdésének jogszabályi rendezése korántsem volt egyszerű. Az egyesület elnöke először is tisztázandónak tartotta, hogy mit is lehet bornak nevezni. Szakmai körökben heves vita kezdődött arról a látszólag nevetséges és könnyen megválaszolha-

„Újabb időben a bornak, különösen pedig a vörös boroknak méregtartalmú fuchsinnal és egyéb kátránfestőanyagokkal való hamisítása annyira lábra kapott, hogy ez által nemcsak a közegészségügy komolyan veszélyeztetik, hanem a magyar borok jó hírneve és hitele is érzékeny módon megingatható.”

BM 1879/58.053 körrendelet a borfestékekkel üzérkedők, valamint a bortermelők és borkereskedők irányában fogantatosítandó óvrendszabályok tárgyában

tó kérdésről, hogy voltaképp mi is a bor. A válasz azonban mégsem olyan egyszerű. Tény ugyanis, hogy ebben a korszakban olyan új technikák jelentek meg a borkezelésben (színkezelés, az alkoholtartalom módosítása), melyek a hagyományos bortermeléstől idegenek voltak, s amelyek egy része a bor hamisítására is lehetőséget adott.

A szakemberek úgy vélték, a törvényi szabályozás megalkotása előtt meg kell vizsgálni, hogy a borkezelésben hol kezdődik a bor hamisítása, meg kell határozni, hogy a műbor készítése milyen káros következményekkel jár, és egyáltalán, lehet-e a borgyártást a törvényes iparszabadság ellenében tiltani. Ekkor csupán abban tudtak megegyezni, hogy azt az italt, mely szőlő nélkül készült, nem lehet bornak tekinteni. Ez a közös alap azonban kevés volt a probléma megoldásához.

Két fejlemény miatt a borgyártásról és a borhamisításról alkotott vélemény a századfordulóhoz közeledve mégis szigorodott. Az egyik a vegyi úton előállított festékek használatában rejlő veszélyek nyilvánvalóvá válása, a másik a magyar borok külföldi hírnevének érzékelhető romlása volt.

FUCHSIN-BOTRÁNYOK

A korszak kezdetén a műborkérdést – az iparszabadság elvének tiszteletben tartása miatt – csakis egészségügyi szempontok szerint vélték szabályozhatónak. Azaz a műborgyártást akkor lehetett egyes esetekben megakadályozni, ha annak „gyümölcsce” az egészségre ártalmas volt. A borivók egészsége pedig valóban a legnagyobb veszélynek volt kitéve. Az a fogyasztói

igény, mely a bortól a jó íz mellett megkövetelte a szép színt is, a borászok nagy részét a borkezelés újabb és újabb módszereinek kipróbálásához vezette. A különböző növényi alapanyagokból (pl. bodza, mályva) nyert festékek mellett megjelentek a vegyi úton előállított anyagok is, melyek túlnyomó többsége az egészségre káros volt. A legelterjedtebb és leghírhedtebbé vált anyag a fuchsin volt.

A fuchsin kátránalapú festékanyag, mely elvileg nem tartalmaz mérgező anyagokat, a gyártási technológia miatt azonban szinte minden esetben olyan súlyosan mérgező anyagokkal szennyeződött, mint a higany és az arzén. Ráadásul kiválóan oldódik a borban, gyönyörű vörös színe van, így a gyengébb színű vörösbor javításának kedvelt eszközévé vált. A fuchsin mérgező voltáról a kortársaknak is tudomásuk volt, de használatának korlátozásában csak az 1880-as években, két borbotrány miatt következett be nagyobb fordulat.

Egy berni lap 1879 decemberében nagyobb mennyiségű hamis magyar bor lefoglalásáról számolt be. A feljelentés nyomán indult eljárás során kilenc hordó (mintegy 6000 liter) vörösborot foglaltak le, melyből kettő Engel József pécsi, a többi Neugebauer Miksa budafoki borkereskedő szállítmánya volt. A borokat fuchsinnal és egy közlebről meg nem határozott kékfestő anyaggal színezték, mely piros üledéket hagyott. A lap a fogást kommentálva tudósított arról is, hogy ugyan svájci kereskedő által, de szintén Magyarországról szállított, hasonló hamis bort koboztak el a hatóságok Thunban, és felháborodva állapította meg, hogy a magyar borhamisítók a szigorú intézkedések ellenére nem tartják magukat távol a svájci piactól.

Ezzel szinte egy időben pattant ki a belföldi fuchsinos hamisítások ügye. A berni eset révén hírhedtté vált Engel József fia ellen a pécsi kereskedelmi és ipartársulat tett feljelentést. A vizsgálat során a kereskedőnél nagy mennyiségű fuchsinos bort találtak. A másik az úgynevezett Oppenheim-Kaufmann-ügy volt. A kereskedők budafoki pincéit a belügyminiszter rendeletére zár alá vonták, és az elvégzett vegyelemzések nyomán kiderült, hogy a vizsgált szinte valamennyi vörösbor fuchsinos.

Az 1879–80-ban kipattant botrányok a szakma tisztességes képviselőit a legnagyobb aggodalommal töltötték el, mivel mind a külföldi, mind a belföldi

piacon a magyar borba vetett maradék bizalom elillanásától lehetett tartani. Az aggodalmak ellenére, mindent összevetve azt lehet mondani, hogy a botrányok bizonyos értelemben még használtak is a magyar bornak, ugyanis ráirányították a kormányzat figyelmét a kérdésre. Frontális támadás indult a fuchsinnal történő hamisítás ellen. A Pénzügyminisztérium körrendeletet bocsátott ki a szer behozatala ellen, melyet ekkor főképp a morvaországi Brünnből szállítottak, ártalmatlan festőanyagként hirdetve, ami persze csöppet sem felelt meg a valóságnak. A parlamentben pedig a borászként is ismert Jókai Mór képviselő interpellálta Tisza Kálmán miniszterelnök-belügyminisztert az árusított borfestékek kérdésében. Tisza válaszában elismerte, tudomása van arról, hogy fuchsin-tartalmú borfestékeket árulnak egyes kereskedők.

MEGOLDÁSI KÍSÉRLET – A BORTÖRVÉNYEK

A visszas helyzet rendezésére a kortársak egy körültekintően megalkotott bortörvényt láttak legcélszerűbbnek. A korszak első bortörvénye azonban csak igen hosszú vajúdás után született meg. Az első kísérletből, az 1876-ban benyújtott javaslatból nem lett törvény. A borászok (és a Széchenyi alapította Országos Gazdasági Egyesület) szinte egyöntetűen egy szigorúbb

megoldás mellett szálltak síkra, míg a kereskedelmi és iparkamarák a „gyártott borokról” szóló javaslat ellen foglaltak állást. A kereskedők általában ellenezték a bortörvény megalkotását, azzal indokolva álláspontjukat, hogy egy ilyen törvény rendkívül rossz fényt vetne a magyar borokra, nagyon megnehezítené a külföldi értékesítést, azt sugallva, hogy az országból kivitt borok mind hamisak. A vitába bekapcsolódó vegyészek pedig azt hangoztatták, hogy azért fölösleges egy bortörvény megalkotása, mert az országban nincs is műborkészítés.

A svájci és a hazai borbotrányok hatására az álláspontok kissé közeledtek egymáshoz, és a közvélemény is egyre határozottabban követelte a bortörvény megalkotását. A készülő tervezet azonban többször is elakadt a törvényhozás folyamatában. Még a koncepciók teljes újragondolásának lehetősége is felmerült, mégpedig úgy, hogy a kérdést nem egy új törvény megalkotásával, hanem a már meglévő büntető, közegészségügyi és fogyasztásiadó-törvények segítségével kellene rendezni.

A kérdést hazánkban elsőként szabályozó törvényt – heves szakmai viták után – végül 1893-ban szavazta meg az országgyűlés.

A megszületett törvény az első olyan hazai – és egy ideig Európában is egyedülálló – jogszabály, mely kategorikusan tilalmazta a mesterséges bor készítését. A törvény szükségszerűen tisztázta a szakmai vitákban sokáig állan-

dó kérdést: mit is lehet mesterséges bornak tekinteni. Rendelkezése szerint ugyanis borhoz tisztított szeszen és konyakon kívül más anyagot nem lehet hozzáadni. Mesterséges bor ebben az értelmezésben tehát az az ital, mely az engedélyezett anyagokon kívül mást is tartalmaz.

A „műbortörvény” külön rendelkezett az eredetmegjelölésről is, ami nem tartozott a korszak kereskedőinek erősségei közé. A bortörvény megalkotása után nem sokkal, 1894-ben a kereskedők értekezletet tartottak, melyen hangot adtak elégedetlenségüknek. A heves indulatokra jellemző, hogy felhívást tettek közzé, melyben az ország összes borkereskedőjét felszólították: ne jelöljék meg a forgalmazott borok származását. *„Eddigél a borok elnevezése nem annyira az elhatárolt termelési helyet, mint inkább jellegét jelentette ama terméknek, melynek nevét viselte”* – érveltek a kereskedők a régi gyakorlat mellett.

A borászszakma azonban éles kritikával illette ezt a törekvést: a kereskedők csak azért akarnak kibújni törvényes kötelezettségeik alól, mert a gyakorlat szerint az elnevezések csak és kizárólag a könnyebb eladhatóság miatt nem felelnek meg a valódi származási helynek, a más néven eladott borok származási helyének leggyakrabban semmi köze sincs a címkén föltüntetett származási helyhez, sőt, ezzel a gyakorlattal csakis a silány minőségű borok eladását kívánják elősegíteni.

A törvény külön rendelkezéseket tartalmazott a tokajira is. Magyarország világhíres bora valóban rászolgált a különös védelemre, mely azonban nem az 1893-as törvény újdonsága, mivel a 18. században már született szabályozás e bor védelméről.

A külföldön hamisított vagy készített, magyar boroként eladott borok is meglehetősen főfájást okoztak a hazai szakembereknek. Az a tény, hogy a magyar borok híre nem csupán attól függ, sikerül megállítani a széles körben elterjedt hazai hamisítási gyakorlatot, megoldhatatlan feladat elé állította a kormányzatot. A magyar bor, különösen pedig a tokaji hamisítása ugyanis az egész korszakon átível. Németországban több esetben szabtak ki bírságot „magyar” bor készítése miatt, mi több, egy hazai szakember megjegyezte, hogy Németországban lassan külön iparágat képez a magyar borok gyártása, és hogy ott minden valamirevaló patikus maga készíti el a gyógyszerként kimért tokaji bort. Nem csoda – mivel külföldön valódi magyar tokajival nehéz lehetett a korszakban találkozni –, hogy egy német borászati szaklap keményen leszólta az „elcukrozott” magyar borokat.

A korszakban a tokaji hamisítása tehát vissza-visszatérő témát szolgáltatott a sajtónak és a borásztársadalomnak egyaránt. Hamisításának kérdését a borászok és a laikusok méltán kezelték kiemelten, mert az valóban aggasztó méreteket öltött. Hamis tokaji készítése ekkor leggyakrabban külföldi mazsola (főleg olasz és görög) hozzáadásával történt, ezért a törvény külön megtiltotta az így készült bor tokaji vagy szamorodni név alatti árusítását.

Ami a végrehajtást illeti, a hamisítás megállapítását a jogalkotók a heves vitákat kiváltó „vegykísérleti állomásokra” kívánták bízni. Az új szabályozással szemben megfogalmazott kifogások között szerepelt, hogy sok esetben sem a vegyszert vizsgálat, sem a hagyományos kóstolás nem tudja teljes bizonyossággal kiszűrni a hamisított borokat. A hamisítás megállapításához ugyanis nem elég az adott területen termelt bor jellemző tulajdonságait ismerni, szükség van az évjárat ismeretére is, mivel a bor egyes alkotórészeinek aránya évről évre változhat.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a durva hamisításokat, a vegyszerrel tör-

„Színe egészen víztiszta, csak vastagabb rétegekben kissé vörhenyes, íze rabvallató s szaga oly kevésbé borszerű, hogy ezen műbor miatt bizony egészen nyugodtan alhatnánk, mert ha az ugyancsak Pollák által ajánlott borfestékekkel a legszebb arany sárgára vagy vöröstre festjük is, nem képzelek embert, ki azt borképpen elfogyasztaná.”

Dr. Kosutány Tamás a prágai borporgyáros boráról, 1891

„Budapestén a vendéglőkben bárki meggyőződhetik, hogy természetes tiszta bort rendszeren nem szolgálnak fel, ha csak külön pecsételt üvegekben megjelelt vidékről való borokat nem kíván a vendég.”

Bizony Tamás, a Borsod megyei gazdasági egyesület alelnöke, 1886. szeptember 1.

tént festéseket, a különféle porok, alkohol és víz segítségével gyártott italokat ne lehetne kiszűrni, hanem azt, hogy a hamisítások nem elhanyagolható hányadát kitévő vizezések, más név alatt történő árusítások egy részét nehéz biztonsággal megállapítani. A probléma megoldását egyes szakemberek egyfajta bortörzskönyv létrehozásában vélték megtalálni.

Az elképzelés szerint a termelőnek szüret után igazolványt kell kiállítania a boráról, melyet a községi előjáróság hitelesít. A hamisításokat a termelt bor mennyiségének szüret utáni rögzítésével kívánták megállítani, úgy, hogy az igazolvány és az állami fölragasztható jegyek segítségével ellenőrizetlen bor nem jelenhetett volna meg a piacon. Így egyszerűen a hitelesítőjegy nélkül értékesített bor minősült volna hamisítványnak.

Az 1893-as „műbortörvény” megszületése után lassan megváltozott a borgyártás kezelése az európai államok többségében. A századforduló után a német, francia, olasz bortörvények a korábbi helyi megoldásoknál lényegesen szigorúbb szabályozása már egész más fénybe helyezte a sokáig legradikálisabbnak számító magyar törvényt.

Így aztán amikor az osztrák bortörvény 1907-ben végre szigorúbb szabályokat állapított meg, mint a magyar, a hazai szakemberek évtizedes álma látszott megvalósulni: nevezetesen, hogy a közös vámhatár miatt figyelmen kívül nem hagyható osztrák szabályozás lehetőleg ne legyen túlságosan engedékenyebb a magyarnál. Mivel az 1893-as törvény után nem született olyan osztrák törvény, mely tiltotta volna a mesterséges bor készítését, a szakemberek nem látták tökéletesen végrehajthatónak a „műbortörvényt” sem. Ez a helyzet oldódott meg az 1907-es osztrák és az erre mintegy válaszképp, 1908-ban megalkotott második magyar, szigorúbb és szemléletében az előző, 1893-as törvénytől több pontban különböző bortörvénnyel.

HAMIS BOROK ÉS BORPOROK A VÁMCHATÁRON BELÜL

A szőlőt nem tartalmazó, mesterséges borok készítéséhez szükséges anyagok az első bortörvény előtt (és természetesen utána is) leginkább a birodalom nyugati feléből érkeztek. 1893 előtt ezeket a szereket nyugodt szívvel lehetett vásárolni. Számos reklámmal találkozhatunk a korszakban, melyek a bor szaporításához való csodálatos szereket vagy egyenesen borkészítéshez szükséges porokat hirdettek. A gyógyszerárakban zárt borítékban kapható receptek általában a különböző porok segítségével való borkészítés lehetőségét kínálták a vevőknek. A víz, tiszta szesz, színező- és aromaporok segítségével készíthető ital azonban a szakértők véleménye szerint nem bizonyulhatott a természetes borok említésre érdemes versenytársának. Egy cseh „extraktgyáros” által kínált szerrel készült italt vizsgálva a kortárs borász arra a megállapításra jutott, hogy a meg lehetőszen gyenge illatú, vízszínű, „rab-

vallató” ízű műbortól egészen nyugodtan aludhat a szakma.

A cseh vegyipar eredményeire támaszkodó borporimporton kívül az országhoz tartozó Fiume és az Ausztriához tartozó Isztria a magyar piacot is fenyegető hamisbor-termelő terület volt. A fiumei térség és Isztria nemcsak a mesterségesbor-készítéséről híresült el, hanem arról, is, hogy a hamis borok egyik közvetítő területévé vált. A Triesztben és a Trieszthez közeli Barcolában működő műboryár termékeit, hogy kevésbé legyen feltűnő, a leggyakrabban Dalmácián keresztül, hajóval szállították át Fiumébe.

Az isztriai műborral együtt újabb hamisítási technikák is eljutottak az országba. Triesztben ugyanis olyan új anyagok jelentek meg a borhamisításban, mint az Indiából származó, tamarindból készített kivonat és a füge. A századfordulón a Dunántúl Ausztriával határos részén és a fővárosban a borkereskedők egyre nagyobb mennyiségű mazsolát és fügét vásároltak, a teljes diszkréció kikötése mellett, mivel ekkor már büntették a hamisítás ezen formáját is. A lelepleződés veszélye miatt a kisebb városokban működő kereskedők pedig inkább a szomszéd városba, más névre küldték a szállítmányokat.

A HAMISÍTÁS SZÍNTEREI

A hamisítás a 19. század utolsó harmadában részben hagyományos, részben új színtereken zajlott. Tradicionális helyszín a kocsmá volt. A borvizsgálatok beindulása után nem sokkal a szakemberek panaszolták, hogy az új fogyasztási szokások, az elterjedt „spriccerendszer” miatt sokkal nehezebb kiszűrni a vizezést, mint korábban, mivel a vendégek már eleve vizezve kérik a bort. Annyi ezzel együtt megállapítható, hogy a „spricceren” kívül, a vendégek tudta nélkül is állandó volt a kocsmákban a borvizezés. A borvizsgálók jelentéseiből leszűrni tanulság, hogy a kocsmák többségében kétfajta bort mérnek. Az egyik, amit általában a pincében tartanak, jó minőségű, de legalábbis nem vizezett. A másik, ami a pultnál található, az esetek legnagyobb részében vizezett. A kocsmái hamisítás másik, állandó formája a nem megfelelő eredetmegjelöléssel megvalósított hamisítás.

1893. évi XXIII. törvénycikk a mesterséges borok készítésének és azok forgalomba hozatalának tilalmazásáról

„2. § Mesterséges a bor, ha az
a) nem kizárólag szőlőből, illetve szőlőmustból készült;

b) ha a borhoz, tisztított szeszen, vagy cognacon kívül víz, vagy bármely más anyagok kevertetnek.

Ellenben a szőlőből készült természetes mustnak az okszerű pinczekezelés elveinek megfelelő javítása útján előállított bor, mesterséges bornak nem tekinthető.”

„A legjobb bizonyítéka miként gyártják Fiumében a bort, a következő vevény, a mely után egy itteni »uri ember« borait készíti.

Az ő bora a következő anyagokból állott:

- 1 kg mazsola
- 1 kg szárított füge
- 250 gr bodzabogyó
- 5 l szesz
- 95 l víz

Három napi áztatás után szag- és ízjavítás végett hozzáadatott még:

- 250 gr gliczerint
- 500 gr. borkósavat és végre
- 200 gr. »Succo di Medoc«
(Medoc-lé)

Ezen Medoc-lé többnyire Olaszországból lesz Ausztriába becsempészve és vizsgálataim nyomán áll: Orseille és Rosanilinnak gliczerinbéli oldatból”

1896. jan. 26. A fiumei pancsolt borok (Borászati Lapok)

Hagyományos szintérnek tekinthető a termelői pincékben végzett vizezés is. Ez a viszonylag ártalmatlan módszerek alkalmazásától – például esővíz vezetése a borba – az olyan modern hamisítási módszerekig terjedt, amikor a vízzel együtt kevés alkoholt is juttattak az italba.

A 19. század valódi újdonsága azonban a nagyüzemi hamisítás megjelenése volt. A vegyipar oly mértékben tágitotta a hamisítás lehetőségeit, hogy immár az ipari módszereket alkalmazó borhamisítás minden formája jövedelmezővé vált. A korszak legnagyobb botrányai nem a lefűltt gazdák üzelmek, hanem a borkereskedők pincéiben fölfedezett fuchsinos borok miatt pattantak ki. A bortörvény megalkotása körüli viták megmutatták a borkereskedők igazi érdekeit: ha már elkerülhetetlen egy bortörvény kidolgozása, akkor az lehetőleg minél kevesebb ellenőrzést tegyen lehetővé.

Azt pedig, hogy éppen milyen módszerek terjedtek el, a lehetőségek döntötték el: hozzá lehet-e jutni a festékanyagokhoz, mennyire lehet szabadon használni a festékeket, illetve milyen kiskapukat lehet fölfedezni a korszak első (1893), majd második bortörvényében (1908). A tendencia azonban jól fölvezethető. A kiindulópontban a vizezés hagyományos uralmát és a „keményebb” festékanyagok használatát figyelhetjük meg. A hamisítási botrányok és az ezek nyomán szigorodó szabályozás következtében a fuchsin és a borpor a századfordulóra kiment a divatból. A vizezés mellett egyes természetes festőanyagok (pl. füge, karamell), a cukrozás más formái és a tamarind használata vált kedvelté.

A borhamisítás első nagy korszaka a bortörvények megalkotása nyomán lassan lezárult. A törvények alapján beindult borvizsgálatok, a nagy összegűnek nem mondható, de gyakran kiszabott bírságok, a festőanyagok behozatalának tilalma és a szigorodó külföldi szabályozás mind-mind hozzájárultak a hazai hamisítások visszaszorulásához. A jobb vendéglőkben egyre inkább terjedt a palackos borok fogyasztása, ami lehetetlenné tette a vizezést. A szőlővidékek újratelepítésével pedig a filoxéra (és a peronoszpóra) okozta borhiány sem fenyegette többé a tisztas magyar és külföldi fogyasztókat. ♦